

Par veikto revīziju

Labklājības ministrija atzinīgi novērtē Valsts kontroles veikto fokusēto atbilstības revīziju “Vai Labklājības ministrijas pieprasītais papildu finansējums mērķdotācijai pašvaldībām garantētā minimālā ienākuma pabalsta izmaksai ir pamatots un ir izlietots atbilstoši piešķiršanas mērķim un ievērojot tiesību aktus?” un pateicas Valsts kontroles revidentiem par ieguldīto darbu.

Labklājības ministrija vienmēr ir iestājusies par sociālās atstumtības riskam pakļauto personu sociālās aizsardzības sistēmas stiprināšanu. Ir svarīgi uzsvērt, ka arī Valsts kontroles vērtētā Labklājības ministrijas prioritārā pasākuma “Atbalsts minimālo ienākumu palielināšanai” viena no aktivitātēm ir valsts budžeta līdzfinansējuma nodrošināšana 30% apmērā pašvaldībām pamata sociālās palīdzības pabalstu izmaksai (garantētais minimālā ienākuma pabalsts (turpmāk - GMI pabalsts) un mājokļa pabalsts), kuras galvenais mērķis ir atbalstīt iedzīvotājus ar zemiem ienākumiem. Atbilstoši precizētajam un Ministru kabinetā apstiprinātajam plānam valsts līdzfinansējuma nodrošināšanai 30% apmērā no pašvaldību GMI pabalsta izdevumiem 2023. gadā tika plānoti 1 350 639 *euro*, izlietoti 996 538 *euro* jeb 74% no plānotā, bet kopumā abu pabalstu izmaksai izlietoti 76%.

Arī Valsts kontroles izdarītais secinājums - *vērtējot piešķirtā papildu finansējuma izlietojumu, kopumā pašvaldības GMI pabalstu piešķir atbilstoši normatīvajiem aktiem¹, izlieto atbilstoši Labklājības ministrijas piešķirtā papildu finansējuma mērķim, ievērojot tiesību aktus* - apliecina, ka piešķirtais finansējums ir sasniedzis mērķa grupu.

Vienlaikus Valsts kontroles konstatējumi un izdarītie secinājumi norāda uz nepieciešamību pilnveidot papildu finansējuma pieprasījuma plānošanas pieeju un pašvaldību sociālo dienestu izpratni par tiesiskā regulējuma izmaiņām, veicināt sadarbību un informācijas apriti, lai informācija sasniegtu par sociālās palīdzības piešķiršanu atbildīgos darbiniekus.

Par revīzijas secinājumiem

Valsts kontrole secināja, ka kopumā pašvaldības GMI pabalstu piešķir atbilstoši normatīvajiem aktiem², un tas nostiprina pārliecību, ka Labklājības ministrijai ir jāturpina iesāktais darbs, organizējot regulārās tiešsaistes sanāksmes un seminārus ar sociālo dienestu darbiniekiem, aktualizējot Vadlīnijas sociālās palīdzības piešķiršanai, tādējādi veicinot vienotu izpratni par mājtsaimniecību materiālās situācijas izvērtēšanas nosacījumiem un nodrošinot, ka valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi tiek izmantoti atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Valsts kontrole, veicot pārbaudes izlases veidā sešās Latvijas pašvaldībās par GMI pabalsta piešķiršanu, konstatēja neatbilstības mājtsaimniecību klientu lietās, kas būtiski neietekmē pašvaldībām izmaksātās mērķdotācijas kopējo apmēru. Konstatētās neatbilstības gandrīz visos gadījumos ir saistītas ar grozījumiem tiesiskajā regulējumā par mājtsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu trūcīgas vai maznodrošinātas mājtsaimniecības statusa vai sociālās palīdzības pabalsta piešķiršanai un ir pieļautas tikai pirmajos mēnešos pēc tiesiskā regulējuma maiņas. Tas pastiprina Labklājības ministrijas pārliecību, ka turpmāk līdzīgos

¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums un Ministru kabineta 2020.gada 17.decembra noteikumi Nr.809 “Noteikumi par mājtsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu”;

² Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums un Ministru kabineta 2020.gada 17.decembra noteikumi Nr.809 “Noteikumi par mājtsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu”;

gadījumos, kad tiek plānotas izmaiņas normatīvajos aktos, ir proaktīvi jāveic nepieciešamie pasākumi pašvaldību atbildīgo darbinieku izpratnes veicināšanai.

Labklājības ministrija piekrīt, ka pastāv iespējas pilnveidot finansējuma plānošanas procesu, taču vēlas uzsvērt, ka GMI pabalsta saņēmēju skaita prognozi veidoja 2022.gada vasarā, kad valstī tikai pirms dažiem mēnešiem bija beigusies Covid-19 dēļ izsludinātā ārkārtējā situācija, kam bija liela ietekme uz nodarbinātību un iedzīvotāju ienākumiem, kā arī bija novērojams straujš energoresursu cenu kāpums. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2022.gadā 7,8% Latvijas iedzīvotāju ienākumi bija zem minimālo ienākumu līmeņa (302 *euro* vienai personai). Tādējādi iedzīvotāju skaits ar ļoti zemiem ienākumiem bija krietni lielāks nekā iepriekšējos gados vidējais GMI pabalsta saņēmēju skaits. Līdz ar to nebija iespējams precīzi noteikt to mājsaimniecību skaitu, kur ienākumi ir GMI sliekšņa palielinājuma apmērā, lai precīzi secinātu, kāda daļa iedzīvotāju varētu kvalificēties GMI pabalsta saņemšanai. Ņemot vērā uzskaitītos ārējos faktorus, tika izdarīti pieņēmumi, ka 2023. gadā pēc sociālās palīdzības vērsīsies daudz lielāks iedzīvotāju skaits, tādēļ aplēstais nepieciešamais finansējums tika palielināts vēl par Finanšu ministrijas patēriņa cenu indeksa prognozēm.

Valsts kontroles revīzija ir fokusēta uz vienu prioritārā pasākuma “Atbalsts minimālo ienākumu palielināšanai” pabalstu, proti, tikai uz GMI pabalsta finansējuma plānošanu un izlietojumu, ierobežojot mājokļa pabalsta komponenti. Labklājības ministrijas ieskatā pārmetums par būtiskām kļūdām finansējuma plānošanā, ņemot vērā, ka finansējums abu pamata sociālās palīdzības pabalstu izmaksai (GMI un mājokļa pabalsta) ir izlietots 76% no plānotā un atbilstoši mērķim, ir pārāk kritisks, jo izlietojuma monitoringa dati tika regulāri analizēti un atbilstoši faktiskajiem izdevumiem un plānotajām prognozēm pārvirzīti izdevumu segšanai šī pasākuma ietvaros, proti, GMI un mājokļa pabalsta izmaksai, tādējādi nodrošinot iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem finansiālo atbalstu, kas ir šī prioritārā pasākuma galvenais mērķis.

Par revīzijas ieteikumiem

Labklājības ministrija valsts budžeta 2025. gadam un budžeta ietvara 2025., 2026. un 2027. gadam sagatavošanas procesā, plānojot nepieciešamā finansējuma apmērus GMI pabalsta līdzfinansēšanai pašvaldībām, ir ņēmusi vērā izteikto Valsts kontroles ieteikumu. Valsts pamatbudžeta izdevumu prognoze 2025. – 2028. gadam valsts līdzfinansējuma nodrošināšanai pašvaldībām par GMI pabalsta izdevumiem balstīta uz faktiskajiem pasākuma izpildes datiem (*pabalsta saņēmēju skaits, saņēmēju skaita izmaiņu tendences pa mēnešiem un vidējo izmaksāto pabalstu apmēru, t.sk. procentuālo attiecību pret maksimāli iespējamo*).

Labklājības ministrija sadarbībā ar SIA “ZZ Dats”, kas uztur Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogrammu (SOPA), informēs pašvaldības sociālo dienestu par sociālās palīdzības piešķiršanu atbildīgos darbiniekus par iespējām aktualizēt un uzlabot zināšanas par šo lietojumprogrammu. Tiks organizēti semināri, skaidrojot ar piemēriem jautājumus par mājsaimniecību materiālās situācijas izvērtēšanu un datu ievadi lietojumprogrammā SOPA, lai nodrošinātu, ka valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi tiek izmantoti atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam.

Labklājības ministrijas ieskatā revīzijas ziņojumā izteiktie ieteikumi uzlabos finansējuma plānošanu un veicinās pašvaldību sociālo dienestu izpratni mājsaimniecību materiālās situācijas izvērtēšanā.